

1. Rambam, Mishneh Torah, Hilchot Avodah Zarah 2:2-3

ב: ספרים רבים חברו עובדי כוכבים בעבודתה היאך עיקר עבודתה ומה מעשיה ומשפטיה, צונו הקב"ה שלא לקרות באותן הספרים כלל ולא נהרהר בה ולא בדבר מדבריה. ואפילו להסתכל בדמות הצורה אסור שנאמר "אל תפנו אל האלילים", ובענין הזה נאמר "ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו" שלא תשאל על דרך עבודתה היאך היא, אף על פי שאין אתה עובדה, שדבר זה גורם להפנות אחריה ולעשות כמה שהן עושין שנאמר "ואעשה כן גם אני".

ג: וכל הלאוין האלו בענין אחד הן, והוא שלא יפנה אחר עבודת כוכבים, וכל הנפנה אחריה בדרך שהוא עושה בו מעשה הרי זה לוקה. ולא עבודת כוכבים בלבד הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה, אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי התורה מוזהרין אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיח דעתנו לכך ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב, מפני שדעתו של אדם קצרה ולא כל הדעות יכולין להשיג האמת על בוריו, ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את העולם לפי קוצר דעתו. כיצד? פעמים יתור אחר עבודת כוכבים ופעמים יחשוב ביחוד הבורא שמא הוא אינו, מה למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור, ופעמים בנבואה שמא היא אמת שמא היא אינה, ופעמים בתורה שמא היא מן השמים שמא אינה, ואינו יודע המדות שידין בהן עד שידע האמת על בוריו ונמצא יוצא לידי מינות.

ועל ענין זה הזהירה תורה ונאמר בה "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים", כלומר לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה וידמה שמחשבתו משגת האמת. כך אמרו חכמים "אחרי לבבכם" זו מינות "ואחרי עיניכם" זו זנות, ולא זו אף על פי שהוא גורם לאדם לטרדו מן העולם הבא אין בו מלקות.

The Issur

2. Bamidbar 15:39

וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ד' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתְּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם:

3. Devarim 18:9

כִּי אֹתָהּ בָּא אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ד' אֶלְקֵינוּ נָתַן לָנוּ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם:

4. Talmud, Berachot 12b

"אחרי לבבכם" זו מינות... "אחרי עיניכם" זה הרהור עבירה... "אתם זונים" זה הרהור עבודה זרה...

5. Talmud, Sanhedrin 100b

"רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים וכו'" תנא בספרי מינים.

6. Talmud, Avodah Zarah 16b-17a

אמר לו ר"ע [לר' אליעזר] רבי, תרשיני לומר דבר אחד ממה שלימדתני? אמר לו אמור. אמר לו: רבי, שמא מינות בא לידך והנאך ועליו נתפסת? אמר לו: עקיבא, הזכרתני! פעם אחת הייתי מהלך בשוק העליון של ציפורי ומצאתי אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו, אמר לי כתוב בתורתכם 'לא תביא אתנן זונה [וגו']' מהו לעשות הימנו בהכ"ס לכ"ג? ולא אמרתי לו כלום. אמר לי: כך לימדני 'כי' מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישוּבו (מיכה א:ז)', ממקום הטנופת באו למקום הטנופת ילכו! והנאני הדבר. על ידי זה נתפסתי למינות ועברתי על מה שכתוב בתורה 'הרחק מעליה דרכך' זו מינות, 'ואל תקרב אל פתח ביתה' זו הרשות.

7. Rabbi Yitzchak ben Sheshet Perfet, Shu"t Rivash 45

ספרי הטבע המפורסמים לא מן השם [של "מינות"] הוא זה, אבל ראוי לימנע מהם אם הם מתאמצים לעקור עקרי תורתנו הקדושה, ובפרט שני עמודי התוך אשר היא נכונה עליהם שזהו חדושי העולם והשגחת ד' יתברך בפרטי המין האנושי. והם מביאים ראיות ומופתים לפי דעתם לקיים קדמות העולם, ושהוא מחוייב מן ד' יתברך כמו שהאור מחוייב מן השמש והצל מן האילן, ואין יכולת לד' יתברך לשנות דבר מטבעו ולא להאריך כנף הזבוב ולא לקצר רגל הנמלה, כמו שאין יכולת בשמש לשנות האור הנמשך ממנו ולא האילן הצל. וכן שהשגחת ד' יתברך לא תהיה במה שהוא למטה מגלגל הירח...

8. Mishnah Chagigah 2:1

וכל המסתכל בארבעה דברים רתוי לו כאילו לא בא לעולם מה למעלה ומה למטן מה לפניו ומה לאחור כל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו כאילו לא בא לעולם.

9. Rabbi Aharon Lichtenstein, *Torah and General Culture: Confluence and Conflict* (1997)

It is, of course, a truism that dogma figures less prominently in Judaism than in Christianity or, to a lesser degree, Islam. But Mendelssohn's contention that it does not figure at all is patently false.

10. Midrash, Bereishit Rabbah 30:10

משל לאוהבו של מלך שהיה משתקע בטיט עבה, הציץ המלך וראה אותו, אמר ליה "עד שאתה משתקע בטיט הלך עמי", הדא הוא דכתיב "את האלקים התהלך נח".

11. Plato's Republic, Book 10 (<https://ebooks.adelaide.edu.au/p/plato/p71r/introduction10.html>)

The same is true of comedy — you may often laugh at buffoonery which you would be ashamed to utter, and the love of coarse merriment on the stage will at last turn you into a buffoon at home. Poetry feeds and waters the passions and desires; she lets them rule instead of ruling them... [W]e shall continue to prohibit all poetry which goes beyond hymns to the gods and praises of famous men. Not pleasure and pain, but law and reason shall rule in our State.

12. Rabbi Aharon Lichtenstein, *Torah and General Culture: Confluence and Conflict* (1997)

In "sage and serious" works, elements of motifs that might be problematic in their own right are depicted within a context, grounded in the artist's ethical vision, which passes implicit judgment upon them and provides moral perspective... Modern literature, in particular, often seeks not only to arouse passion but to provide moral and philosophic sanctions for acceding to it... In many respects, a novel in which authority is invariably vested in the hands of rigid pedants while its opponents are imaginative and gentle is more insidious than nihilist manifestos. Precisely because it is less perceptible, subliminally insinuated influence may be doubly nefarious.

13. Rabbi Yosef Dov Soloveitchik, *Confrontation* (1964)

There is no identity without uniqueness. As there cannot be an equation between two individuals unless they are converted into abstractions, it is likewise absurd to speak of the commensurability of two faith communities which are individual entities.

14. Rabbi Aharon Lichtenstein, *Torah and General Culture: Confluence and Conflict* (1997)

If comparison reveals difference, relativistic pluralism rears its head; if similarity, homogenizing universalism.

15. William James

There is only one thing a philosopher can be relied upon to do, and that is to contradict other philosophers.

Does Rambam reject all exceptions?

16. Talmud, Bava Kama 82b-83a

והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רשב"ג... אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות מהם למדו תורה חמש מאות למדו חכמת יונית, ולא נשתייר מהם אלא אני כאן ובן אחי אבא בעסיא! אמרי שאני בית רבן גמליאל שהיו קרובים למלכות.

17. Rabbi Yitzchak ben Sheshet Perfet, *Shu"t Rivash #45*

נ"ל שחכמת יונית היא לדבר בלשון יוני בחידות ובלשון סתום שלא יבינו אותו ההמון רק אותם שלמדו והורגלו באותן החידות.

18. Talmud, Avodah Zarah 17b

אתיוהו לרבי אלעזר בן פרטא אמרו... ומ"ט לא אתית לבי אבידן?

19. Pirkei Avot 2:14

ודע מה שתשיב לאפיקורוס

20. Talmud, Sanhedrin 68a

היכי עביד הכי? והאנן תנן "העושה מעשה חייב"! להתלמד שאני, דאמר מר "לא תלמד לעשות" - לעשות אי אתה למד, אבל אתה למד להבין ולהורות."

21. Rambam, Introduction to Shemonah Perakim

ושמע האמת ממי שאמרה.

22. Rambam, Moreh Nevuchim 3:29

ועשו [המינים] הענין ההוא כדי שישמעהו הפתי ויפותה ויחשוב שהעולם קדמון ושהענין ההוא המסופר בתורה כן אירע כמו שגזרו, אף על פי שכיוצא בכך אין צריך הערה על זה כי כבר עלו בידך מן החכמות מה שימנע שכלך מהתלות בו שגעונות הכשדיים והכלדיים והצאב"ה הערומים מכל חכמה שהיא חכמה באמת. אלא שאני הזהרתי מזה לשמור זולתך, כי הרבה יטה ההמון להאמין ההבלים. ומן הספרים ההם ספר האסטמכוס המיוחס לאריסטו¹, וחלילה לו מעשותו וחס, וכן ספר הטלסמאות אשר מהם ספר טמטם וספר השרב וספר מעלות הגלגל והצורות העולות בכל מעלה מהם, וספר מיוחס ג"כ לאריסטו² בטלסמאות... וידיעת הדעות ההם והמעשים ההם הוא שער גדל מאד בנתינת עילת המצות, כי תורתנו כלה שרשה וקטבה אשר עליו תסוב, הוא למחות הדעות ההם מן הלבבות וזכרם מן המציאות, ולמחותם מן הלבבות אמר פן יפתה ללבבכם וגו' אשר לבבו פונה היום וגו'...

23. Rabbi Yitzchak ben Sheshet Perfet, Shu"t Rivash 45

ועכ"ז לא נמלט הרב ז"ל מהמשך קצת אחר החכמה בקצת המופתים כגון בבן הצרפתי ובמעמד הר סיני, ואולי לא היתה כונתו רק באשר לא יוכל להשיב האנשים ההם לגמרי מן הקצה אל הקצה, ובאר להם ענינים מעטים מן התורה בדרך מסכמת אל הפילוסופיא...

24. Vilna Gaon to Shulchan Aruch Yoreh Deah 179:13

והוא נמשך אחר הפילוסופיא ולכן כ' שכשפים ושמות ולחשים ושדים וקמיעות הכל הוא שקר אבל כבר הכו אותו על קדקדו שהרי מצינו הרבה מעשיות בגמ'...

25. Rambam, Sefer haMitzvot, Prohibitions 10 and 47

והמצוה העשירית היא שהזהירנו מנטות אחר עבודה זרה ומהתעסק בספוריה. והמצוה המ"ז היא שהזהירנו שלא לתור אחרי לבבנו עד שנאמין דעות שהם הפך הדעות שחייבתנו התורה אבל נקצר מחשבתנו...

26. Rabbi Yisrael Lipschitz, Tiferet Yisrael Sanhedrin 10:1:8

וכולן דוקא בקורא בהן קבע, אבל בדרך עראי, המאמין לא יחוש מלקרות בהן, כדי לידע מה להשיב לאפיקורוס, ובפרט בביהכ"ס ראוי לת"ח לעיין בהם.

27. Rabbi Yitzchak ben Sheshet Perfet, Shu"t Rivash 45

ואין להביא ראיה מהרמב"ם ז"ל, כי הוא למד קודם לכן כל התורה כולה בשלמות הלכות ואגדות תוספת ספרא וספרי וכולי' תלמודא בבלי וירושלמי כמו שנראה מספר משנה תורה שחבר. וכדי להשיב את האפיקורוס עשה ספר המור' לסתור המופתים והראיות שהביא הפילוסוף לקיים קדמות העולם וכן בענין ההשגחה. ולפי שהיו בזמנו הרבה מישראל נבוכים בעקרי התורה מפני מה שלמדו מן החכמה ההיא. ויש לומר כמש"א ז"ל (הגיגה ט"ו:): על רבי מאיר היכי גמיר תורה מפומי' דאחר וכו', והית' התשוב' רבי מאיר קרא אשכח ודרש "הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעת' – 'לדעתם' לא נאמר אלא 'לדעת'...", כלומר שרשעים הם, ועכ"ז אמר "הט אזנך". ובארו שם הא בגדול הא בקטן, כלומר כשהתלמיד אדם גדול מותר שיבור הסולת וישליך הפסולת, כמו שאמרו שם ר"מ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק. ולכן הביא הרמב"ם ז"ל בראש ספר המור' פסוק זה של הט אזנך וכו'.

28. Rambam, Mishneh Torah, Hilchot Avodah Zarah 3:2

עבודות הרבה קבעו עובדי כוכבים לכל צלם וצלם... לפיכך הפוער עצמו למרקוליס או שזרק אבן לפעור פטור עד שיעבוד אותו דרך עבודתו שנאמר 'איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני', ומפני זה הענין צריכין בית דין לידע דרכי העבודות שאין סוקלין עובד כוכבים עד שידעו שזו היא דרך עבודתו.

29. Rambam, Mishneh Torah, Hilchot Avodah Zarah 3:10

אסור לעשות צורות לנוי ואף על פי שאינה עבודת כוכבים...

30. Rabbi Yosef Karo, Kesef Mishneh to Mishneh Torah, Hilchot Avodah Zarah 3:10

וסובר רבינו דקושטא דמילתא היא דלהבין ולהורות שרי... ומיהו קשה למה לא הזכיר רבינו להתלמד שרי וצ"ע.

31. Rabbi Chizkiyah deSilva, Pri Chadash to Mishneh Torah, Hilchot Avodah Zarah 3:10

אסור לעשות צורות לנוי וכו'. מה שהקשה הכ"מ למה לא הזכיר רבינו דלהתלמד שרי לא קשה שסמך אמ"ש ברפ"ב מהל' סנהדרין שאין מעמידין בסנהדרין אלא אנשים חכמים ויודעין קצת משאר חכמות...

32. Rabbi Moshe Sofer, Chatam Sofer Yoreh Deah 128

ואף על פי דאין דנין בזה"ז מ"מ מחויב ללמוד הכל ודרוש וקבל שכו.

33. Rambam, Peirush haMishnayot to Avot 2:14

אמר: למד דברים שתשיב בהם על האפיקורוסים מן האומות, ותתווכח עמהם ותענה להם אם יקשו לך.

34. Rabbi Yissachar Dov Eilenburg, Beer Sheva to Sanhedrin 100b

והרבה יותר מכל הא דלעיל קשה בעיני על הרמב"ם... ולא נעלם מעיני מה שאפשר לדחוק ולתקן דבריו, אכן אומר אני שומר נפשו ירחק מהם כדכתיב הרחק מעליה דרכך, ודרשו בפרק קמא דעבודה זרה זו מינות, ושאני הרמב"ם דרב גובריה ולמד כל התורה כולה. כן נראה לי:

Closing thoughts

35. Rabbi Avraham Yitzchak Kook, Arpilei Tohar <http://www.daat.ac.il/daat/vl/arpiley/arpiley01.pdf>

אמונה שאין השכל מסכים לה, מעוררת היא קצף ואכזריות, מפני שהצד היותר עליון שבאדם, שהוא השכל, נעשה עלוב מחמתה. אמנם האמונה העליונה, אף על פי שהיא כמוסה מאד, ודרכי ד' נפלאים הם, יש בהם נועם גדול כל כך שהקצף המתעורר מצד כפיית השכל מתבטל מיד, ונהפך בעצמו למתיקות גדולה ולאור צה...

36. Rabbi Aharon Lichtenstein, *Torah and General Culture: Confluence and Conflict* (1997)

Even if problematic studies be deemed permissible, given the right motive and the right person, it does not follow that they are necessarily advisable.... potential gain and loss must be weighed carefully.